

A Brit-szigetek helyneveit közreadó webhelyekről*

BÖLCSKEI ANDREA

1. Bevezető megjegyzések

Ismeretes, hogy 2022-ben indult meg a Magyar Nemzeti Helynévtár Program, az ünnepelt, Hoffmann István vezetésével. A Magyar Tudományos Akadémia által támogatott nagyszabású program a magyar nyelvterület történeti és jelenkori helyneveinek összegyűjtésére, dokumentálására, feldolgozására és korszerű, online adatbázisban való közzétételére vállalkozik. Hasonló nemzeti helynévi adatbázisok más európai országokban is készülnek. A nemzetek, nyelvek és országok tekintetében összetett helyzetben lévő Brit-szigetek helynévanyagát akadémiai és kormányzati támogatással létrehozott adatbázisokban teszik elérhetővé a szakemberek. Az alábbiakban az angliai, skóciai, walesi és írországi helyneveket tartalmazó, fejlesztés alatt álló adatbázisok fontosabb jellemzőit gyűjtöttük össze.

2. Angliai helynevek

Az angliai helynevek gyűjtése Survey of English Place-Names címmel mintegy száz esztendeje kezdődött meg, a brit akadémia (British Academy) egyik hosszú távú kutatási projektjeként. A felmérés kivitelezésére 1923-ban megalapították az English Place-Name Society (EPNS) helynévkutató társaságot, melynek szakemberei megyéről megyére haladva végezték, s végzik ma is az angliai helynevek vizsgálatát, amely kiterjed a történeti és a jelenkori névadatok szisztematikus gyűjtésére, lokalizálására és a helynevek nyelvi eredetének feltárására (<https://www.nottingham.ac.uk/research/groups/epns/index.aspx>). A Survey of English Place-Names nevű webhely (<https://epns.nottingham.ac.uk/>) adatai szerint a 39 angliai történeti megye közül 23 anyaga mára teljes egészében rendelkezésre áll; 7 megye felmérése részben készült el, közülük hatban jelenleg is dolgoznak; 5 megye esetében előzmények hiányában folyik most a munka; 4 megye pedig eddig kimaradt a vizsgálatból. Az egyes megyék, illetve részeik helynév-

* A tanulmány elkészítését a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának A helynevek mint kulturális értékek című kutatási projektje támogatta (azonosító: 20705B800).

anyagát szótárak és feldolgozások formájában ez ideig 91 kötetben tették közzé (<https://www.nottingham.ac.uk/research/groups/epns/documents/list-of-volumes.pdf>). A megyei felmérésekért felelős szerkesztőket az említett weboldal név szerint is felsorolja (<https://epns.nottingham.ac.uk/about>). A munka anyagi háttérének biztosításához különféle projektátogatásokkal újabban az Arts and Humanities Research Council (AHRC) bizottság is hozzájárul, melynek célja, hogy a művészetek és a humán tudományok területén zajló kiemelkedő kutatások megvalósításában nyújtson segítséget (<https://www.ukri.org/councils/ahrc/>).

A megyék helynévanyagának digitális feldolgozása és közzététele jelentősen megkönnyíti a névadatok keresését és a jelölt objektumok térképi megjelenítését a helynévkutatók és az érdeklődők számára egyaránt. A korábban elkészült megyei felmérések adatainak digitalizációjára a The Digital Exposure of English Place-Names című, a Joint Information Systems Committee (JISC) elnevezésű non-profit szervezet anyagi támogatásával megvalósuló nagyobb projekt részeként nyílt lehetőség.¹ A Digital Survey névre keresztelt alprojekt koordinátora a Nottinghami Egyetem Névtudományi Intézete (INS, Institute for Name-Studies, University of Nottingham), amely hely- és személynevek vizsgálatával foglalkozó kutatóközpontként egyben az EPNS irodáinak és könyvtárának is helyet ad, s melynek 5 munkatársa dolgozik jelenleg a megyék helynévanyagának informatikai feldolgozásán. A Digital Survey projekt további résztvevői a belfasti Queen's University digitalizációval és adatelemzéssel foglalkozó központjának (Centre for Data Digitisation and Analysis, Queen's University Belfast) 9 munkatársa; az Edinburgh-i Egyetem nyelvtechnológiai munkacsoportjának (Language Technology Group, University of Edinburgh) 2 munkatársa; a londoni King's College digitális bölcsészeti tanszékének (Department of Digital Humanities, King's College London) 3 munkatársa. A projekt webhelyét a Nottinghami Egyetem webtechnológiáért felelős csapatának 5 munkatársa fejleszti (<https://epns.nottingham.ac.uk/about>).

Az első, nyomtatásban megjelent megyei gyűjtés Buckinghamshire helyneveit adta közre, s 1925-ben jelent meg, a legutóbbi Leicestershire egyes részeinek földrajzi neveit mutatta be, s 2016-ban adták ki. A közel száz esztendőre kiterjedő helynévkutató munka adatainak, eredményeinek digitális formában való elérhetőségét szkennelés, optikai karakterfelismerés és automatizált adatfeldolgozás készíti elő, melyet ellenőrzés követ. A projekt készítői az ellenőrzésben szívesen veszik a felhasználók visszajelzések formájában nyújtott segítségét (<https://epns.nottingham.ac.uk/about>).

¹ A bristoli székhelyű JISC felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, non-profit vállalkozások és a közszféra számára kínál informatikai szolgáltatásokat és megoldásokat (<https://www.jisc.ac.uk/>).

A Survey of English Place-Names webhely lehetőséget nyújt keresésre a feldolgozott helynévi adatok között, böngészésre az egyes megyék helynévállományában, valamint térképi megjelenítésre a keresési eredmények tekintetében. A nyitólap bemutató kártyák segítségével illusztrálja az egyes funkciókat. A keresés során helynévre, helynévi elemre és történeti helynévformára is rá tudunk keresni. A keresőmotor alapbeállításként valamennyi feldolgozott kötet anyagában keres. Lehetőségünk van időpont, a hely típusa, illetve a megye szerint szűkíteni a keresést. A találatok szócikk formájában, listában felsorolva jelennek meg; a nevek által jelölt helyek megjeleníthetők térképen.

A böngésző funkció lehetővé teszi, hogy egy megyén belül a jelentős települések elnevezésétől indulva az utca- és a dűlőnevekig jutva a helyek nagyságának rendjét követve tájékozódjunk a megnevezésekről. Az egyes helynevek vonatkozásában pedig informálódhatunk a jelölt denotátum típusáról, a történeti helynévformákról, azok lejegyzési időpontjáról és forrásáról, a helynév etimológiájáról és a jelölt objektum lokalizációjáról. Az igen különböző időben megjelent megyei kötetek eltérő információkat tartalmazhatnak a névvel jelölt helyekről és magukról a helynevekről, így a böngészés eredménye helytípusonként eltérő lehet. A térképi megjelenítés a keresés vagy a böngészés során nyert helynevek által jelölt objektumok térbeli elhelyezkedésének meghatározásában nyújt segítséget.

Az INS honlapjáról egy kapcsolódó alkalmazás is elérhető. A 2004–2005-ben kialakított, Key to English Place-Names (KEPN) nevű webhely mintegy 14 000 helynév jelentését, etimológiáját és lokalizációját adja meg, elsősorban az EPNS anyagait dolgozva fel. 2012 óta a helynevek térképi megjelenítése a Google Maps felület használatával történik. Az alkalmazásnak mobiltelefonos változata is van (<http://kepn.nottingham.ac.uk/>).

A webhelyen rá tudunk keresni helynévre, az alkalmazás térképi megjelenítés mellett megmutatja a helynév kártyáját, melyen a név jelentése, motivációja, névrészeinek nyelvi eredete és jelentése szerepel, valamint az adatok forrásául használt művek (főként helynévszótárak és a megyei kötetek) vannak feltüntetve. Az oldalsó menü pedig lehetőséget nyújt arra, hogy ellenőrizzük az azonos nevű településeket, az azonos névrészeket tartalmazó településneveket, a közeli helyeket jelölő neveket; emellett néhány alapinformációt is kapunk azokról a nyelvekről, történeti nyelvváltozatokról, amelyekből a névrészek származhatnak. Böngészésre az egyes megyék feldolgozott helynévanyaga kapcsán nyílik alkalmunk, a fentieknek megfelelő eredményeket kapva. A böngészés során arra is van lehetőség, hogy a névrészek nyelvi eredete szerint szűrjük a találatokat.

3. Skóciai helynevek

A skóciai helynevekre vonatkozóan számos információt érhetünk el a ScotlandsPlaces című gyűjtőportálon keresztül (<https://scotlandsplaces.gov.uk/>). A

webhely célja, hogy egyszerűen, egyetlen forrásból legyenek elérhetőek a helynevek kapcsán a különféle intézményekben már digitalizált írott feljegyzések, térképek, fényképek. Ehhez három nemzeti intézmény, a National Library of Scotland (NLS) országos könyvtár, a National Records of Scotland (NRS) országos levéltár és a Historic Environment Scotland (HES) építészeti és régészeti gyűjtemény vonatkozó anyagát kapcsolták össze a gyűjtőportálon.

A ScotlandsPlaces webhelyen fellelhető legkorábbi helynévi adatok a 14. század végéről valók, legnagyobb mennyiségben pedig 18–19. századi névformákat találunk. A helynevek digitalizált forrásainak jellege igen változatos. Vannak közöttük térképek, rajzok az 1500-as évek végétől kezdődően. Ezen a forrástípuson belül elérhetőek például John Slezer 17. század végén kiadott útirajzának metszetei és leírásai a skót királyság nevezetes városairól és épületeiről; a skót tavak 19–20. század fordulóján készített vízmélység-mérései; egyes telekkönyvek; az Ordnance Survey (OS) országos térképészeti hivatal 1843 és 1960 között készített térképei. Fényképeket a 19. század közepétől máig terjedően találunk, különféle gyűjteményekből. A történeti források típusán belül hozzáférhetőek többek között az aberdeeni városi tanács üléseiről és bíraskodási eljárásairól készített 15. századi feljegyzések; 17–19. századi adóösszeírások; a megyék településenkénti egészségügyi jelentései a 19. század végéről. A források között tudományos munkák is vannak, így például Alexander Curle régészeti feljegyzései a 20. század elejéről; az 1707² előtt készült jelentős épületek, építmények és emlékművek leírását nyújtó 20. századi könyvsorozat kötetei; a Skócia történelmét 1707-ig feldolgozó történelmi atlasz, melyet 1996-ban adtak ki. Helynévtani szempontból különösen értékes források az OS által az 1840-es és 1890-es évek között készített nagy méretarányú megyei térképekhez kapcsolódó helynévi jegyzékek (<https://scotlandsplaces.gov.uk/records>). A szkennelt forrásanyagok felhasználhatóságát, gépi feldolgozását több esetben átírás segíti, a még hiányzó átírások elkészítése pedig a digitalizált források alapján folyamatosan történik (<https://scotlandsplaces.gov.uk/why-transcription-important>).

A ScotlandsPlaces webhely közreadja Skócia történeti és jelenkori lakott helyeinek és közigazgatási egységeinek ábécérendes elektronikus helynévtárát is, melyet a HES és az NRS munkatársai készítenek korábbi helynévtárak, kormányzati és önkormányzati feljegyzések adatai alapján. 2009 októberében, a webhely elindulásakor a helynévtár a megyék, városok, (egyház)kerületek, lakott szigetek és a 100 fő feletti lakossal rendelkező települések neveit tartalmazta, azóta pedig rendszeresen bővítik az egyes névcikkek adatait és a névcikkek számát is (<https://scotlandsplaces.gov.uk/what-gazetteer>).

² 1707-ben az egyesülési szerződés (Treaty of Union) eredményeként jött létre Nagy-Britannia, az angol és a skót királyság politikai uniójaként.

A helynévtár böngészésre nyújt lehetőséget. Az ábécé egy betűjére kattintva rövid lokalizáló leírás kíséretében megtaláljuk azoknak a helyneveknek a listáját, amelyek az adott betűvel kezdődnek. Ezután a keresett helynévre kattintva megjelenik a névcikk, amely ismételten megjeleníti az adott névvel jelölt hely típusát és közigazgatási hovatartozását megadó lokalizáló leírását, valamint tartalmazza azoknak a vizuális (térkép, rajz, fénykép) és szöveges forrásoknak a listáját, amelyekben a helynév megjelenik. A keresőmotor ilyenkor értelemszerűen a már elkészült átirásokban keres, az eredmények értékelésénél ezt figyelembe kell venni. Magukat a konkrét névadatokat a vizuális vagy szöveges források listáján az egyes tételek megnyitásával érjük el. A megnyitott tételen belül az átirat adataira, szövegrészletre kattintva eljutunk a nevet tartalmazó kézirat, térkép megfelelő részletéhez. A névcikkben a közigazgatási egység nevére kattintva pedig az adott terület helyneveivel, köztük a vizsgált névvel kapcsolatos további információkat is nyerhetünk (<https://scotlandspplaces.gov.uk/places>). A helynévtár eredményes használatában fontos szerepet játszik a közigazgatási hovatartozás meghatározása. Ehhez nagy segítséget nyújt, hogy Skócia történeti és jelenlegi közigazgatási alapegységeiről (pl. county, parish, burgh, region, district, modern council areas) és a közigazgatási beosztás változásairól részletes jellemzést kapunk a webhelyen (<https://scotlandspplaces.gov.uk/understanding-scotlands-administrative-units>).

A ScotlandsPlaces webhely kezdőoldalán egyéb típusú keresésekre is lehetőség nyílik. Rákereshetünk egy helynévre úgy, hogy begépeljük azt a megfelelő keresési ablakba és kiválasztjuk, hogy milyen típusú helyet jelöl(t). Ezután a keresés eredményeként a megfelelő helynévtári névcikket, benne a helynevet tartalmazó szöveges források listáját kapjuk meg, amely alapján aztán a fentiek szerint juthatunk el egy-egy keresett névadathoz és tekinthetjük meg azt az eredeti forrásdokumentumban. Kereshetünk emellett postai irányítószám szerint is. Ekkor az irányítószám által lefedett terület közigazgatási egységeinek adatait kapjuk meg, amelyek közül kiválaszthatjuk a számunkra szükségeset. Ezután szintén a helynévtár megfelelő névcikkéhez jutunk, amely tartalmazhat további, kisebb közigazgatási egységeket, melyekre szintén rá tudunk keresni. Az így kapott névcikkekben a már ismert módon tájékozódhatunk. Lehetőség van továbbá térkép alapján keresni. Ekkor a térképen vagy a mellette lévő listában a megfelelő megye nevére kattintva juthatunk el a megye helynévtári névcikkéhez, amely felsorolja azokat a kisebb közigazgatási egységeket, amelyek a megyén belül voltak vagy vannak. A kisebb közigazgatási egységek szócikkei pedig a területükön lévő településekről, lakott helyekről is informálnak a felkínált forrásokon keresztül. A helynév szerinti keresésből kiindulva tehát eljuthatunk a jelölt hely környezetében lévő helyek neveinek, illetve a helyet magába foglaló különféle közigazgatási egységek neveinek a megismeréséhez, míg az irányítószám és a térképi el-

helyezkedés alapján történő keresés során a nagyobb területegység felől indulva érünk el az egyre kisebbig és annak az átirrt forrásokban fellelhető névadatáig.

Érdemes továbbá megemlíteni, hogy Ainmean-Àite na h-Alba – Gaelic Place-Names of Scotland címen külön webhely szolgál a skót gael helynevek részletes bemutatására (<https://www.ainmean-aite.scot/>). A webhelyen névlistából kiválasztva, a helynév egészének vagy részének begépelésével, a hely angol nevének megadásával, illetve térkép segítségével tudunk rákeresni egy-egy skót gael helynévre. Az egyes helynevek kapcsán a jelölt denotátum típusáról, elhelyezkedéséről, közigazgatási hovatartozásáról, esetleges angol megnevezéséről, valamint a skót gael névforma forrásáról, történeti adatairól, nyelvi felépítéséről és jelentéséről kaphatunk képet. Az egyes helynevek esetében eltérő mennyiségű információ áll rendelkezésre az adatbázis készítői számára, így a névcikkek tartalma szükségképpen egyenetlen. Az adatbázis folyamatos fejlesztése azonban lehetőséget ad a névcikkek későbbi teljes kidolgozására (<https://www.ainmean-aite.scot/gaelic-place-names-database/>). Tájékozódhatunk továbbá egy-egy terület skót gael helyneveinek összességéről is, térképre vetítve az adatokat (<https://www.ainmean-aite.scot/searchable-map/>).

A webhely egyik fontos jellemzője, hogy nemcsak az egyes helynevek keresését, az arról való információk szerzését teszi lehetővé, hanem számos megtekinthető vagy letölthető dokumentumot is tartalmaz, melyek segítségével tudományos igénnyel készített munkákból kaphat képet az érdeklődő a skót gael helynevek jellegzetességeiről. Így például megtaláljuk egyes területek skót gael helyneveit listában felsorolva jelentésükkel, kiejtési útmutatóval és a jelölt hely koordinátaival; elérhetőek skót gael helyneveket tartalmazó térképek; hozzáférhető több, a témával foglalkozó tanulmány; valamint közreadnak egy hasznos olvasmánylistát is (vö. Resources+).

4. Walesi helynevek

A Historic Environment (Wales) Act 2016 törvény rendelkezése szerint Wales történelmi helyneveinek összegyűjtése, rendszerezése és felhasználhatóvá tétele kiemelt jelentőségű feladat. Kivitelezésére a Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales (RCAHMW) nevű társaság kapott megbízást, amely több egyéb szakértői testülettel, így a Welsh Archaeological Trusts régészeti szövetséggel, a Welsh Place-Name Society névtani társasággal, a National Library of Wales nemzeti könyvtárral és a Centre for Advanced Welsh and Celtic Studies tudományos kutatóintézettel együtt végzi ezt a munkát. Wales területén lévő települések, építmények, dűlők, földrajzi objektumok első világháború előtt feljegyzett névadatait gyűjtik azzal a céllal, hogy megkönnyítsék a helytörténeti ismeretek szerzését; támogassák a tudományos kutatásokat; tájékoztassák a döntéshozókat a történeti helynévallományról, melynek az utcák és ingatla-

nok el- és átnevezésekor hasznát vehetik. Az eredményeket a List of Historic Place Names of Wales című, angol–walesi kétnyelvű webhelyen adják közre (<https://historicplacenames.rcahmw.gov.uk/>).

A webhely megindulásakor a mögöttes adatbázis alapjául három típusú névanyag szolgált: az OS történeti térképeinek önkéntesek által összegyűjtött helynevei (Cymru1900Wales projekt); tizedjegyzékek szintén önkéntesek által gyűjtött helynévanyaga (Cynefin projekt) és David Parsons helynévtörténeti kutatásainak anyaga (Historic Place-Names of Wales projekt). Az adatbázis ezután számos egyéb projekt eredményeivel gazdagodott, s a tervek szerint dinamikus marad a jövőben is. Az adatbázis építésében továbbra is támaszkodnak a crowd-sourcing módszerére, s biztatják a felhasználókat, hogy személyes ismereteikkel járuljanak hozzá az adatok szükséges javításához, új helynevek, név- és írásváltozatok felvételéhez. Az adatbázis gondozása teljes állású munkatárs feladata (<https://historicplacenames.rcahmw.gov.uk/about>).

A walesi helynevek értelmezésében a felhasználók számára nagy segítséget nyújt, hogy a webhely Glossary of Welsh place-name elements címmel közreadja a walesi helynevekben leggyakrabban megtalálható névrészek mintegy 630 kifejezésből álló szójegyzékét, melyet az OS és a Bangor University helynévkutatással foglalkozó munkatársai állítottak össze. A szójegyzék a kifejezésekkel kapcsolatban szófajra, számra és grammatikai nemre vonatkozó információkat közöl, megadja az angol fordítást és két-két illusztratív helynevet is felsorol, lokalizációval együtt. A walesi kifejezésre kattintva megkaphatjuk az adatbázisból azoknak a helyneveknek a listáját, amelyek a kérdéses kifejezést tartalmazzák, az eredmények térképre vetíthetők és .csv kiterjesztésű fájlban letölthetők. A lista helyneveire kattintva pedig további információkat kapunk a kiválasztott helynévről és az általa jelölt helyről (denotátumtípus; lokalizáció koordináták segítségével; megyei hovatartozás és egyéb adminisztratív egységhez való tartozás; a helynévforma feljegyzésének ideje, forrása; egyéb megjegyzések), térképi megjelenítéssel kísérve (<https://historicplacenames.rcahmw.gov.uk/glossary>).

A keresési lehetőségeket tekintve módunk van rákeresni a teljes helynévre vagy annak egy részére további adatok megadása nélkül, de szűkíteni is tudjuk a keresést a megye, egyéb közigazgatási egység, a forrás, a feljegyzés ideje vagy időszaka, a helytípus, az irányítószám megadásával. Tudunk továbbá térkép segítségével tájékozódni: ekkor a keresett hely(ség) nevét vagy irányítószámát begépelve a térkép a szükséges területre fókuszál, s valamennyi feldolgozott, környékbeli helyet jelölő nevet rávetíti a térképre. A térképet tudjuk nagyítani, kicsinyíteni, elhúzni a szükséges mértékben, valamint váltani is tudunk a történeti és a modern OS térképek között. A denotátum típusa szerint különböző színű kitűzővel megjelölt helyekről néhány alapinformációt feltüntető kártya jelenik meg a kitűzőre kattintva (név, helytípus, közigazgatási hovatartozás, feljegyzés

éve), a kártyán lévő névre kattintva pedig megkapjuk a helynév adatlapját a részletes információkkal (lásd fent). A térképes alkalmazás a saját aktuális helyzetünket is képes érzékelni, így a környezetünkben lévő helynevekről is informálódhatunk (<https://historicplacenames.rcahmw.gov.uk/help>).

A walesi nyelv használatának népszerűsítésével és elősegítésével foglalkozó Wales Language Commissioner nevű tanácsadó testület honlapján megtalálható és onnan letölthető a standardizált walesi helynevek listája. A lista közel 3500 walesi helynevet tartalmaz, főként települések neveit, de területek, szigetek, topográfiai alakulatok, emberi létesítmények, közigazgatási egységek nevei is feltűnnek. Megtaláljuk a listában a jelölt helyek angol elnevezését, földrajzi koordinátáit, közigazgatási hovatartozását; továbbá minden esetben linken keresztül elérhető az OS Open Names szolgáltatás megfelelő oldala, amely további szöveges és térképi információkat nyújt az egyes helyekről (<https://www.welshlanguagecommissioner.wales/standardised-welsh-place-names>).

5. Írországi helynevek

A Placenames Database of Ireland című, ír–angol kétnyelvű webhely az ír helynevek katalógusa (<https://www.logainm.ie/en/>). A 2008-ban indított, azóta több díjat is elnyert webhelyet a Dublin City University ír tanulmányokért felelős intézete, a Fiontar & Scoil na Gaeilge gondozza, s a Department of Tourism, Culture, Arts, Gaeltacht, Sport and Media kormányhivatal, valamint a National Lottery vállalat anyagi támogatásával fejlesztik. A webhely készítői az évek során mintegy 30 együttműködő partnerrel alakítottak ki kapcsolatot a helynévi adatállomány összeállítására. A webhely készítésének céljai között szerepel, hogy adatokkal és korszerű technológiával segítsék a Placenames Branch nevű bizottság (lásd lent) kutatómunkáját és ír nevek hivatalossá tételét érintő döntési folyamatait; valamint, hogy közkinccsé tegyék Írország (sőt, egyes példákön keresztül Észak-Írország) ír nyelvű helyneveit.

A webhely helynévi adatbázisa jelenleg mintegy 7000 forrás anyagából építkezik. Kiemelkedik közülük az OS 1830-as–1840-es években végzett munkája, mivel számos helyi adatközlőt kérdeztek ki, továbbá történeti és egykorú dokumentumokat is ellenőriztek az ír helynevek összegyűjtésekor. Fontos forrásnak számít Írország 1 : 500 000 méretarányú, ír nyelvű térképe is, melyet 1938-ban adtak ki. Jelentős mennyiségű adatfeltáró munkát végzett az 1946-ban létrejött Placenames Commission és utódja, az 1956 óta létező Placenames Branch, amely korábban az OS térképészeti hivatalhoz, ma pedig a fent említett kormányhivatalhoz tartozik, s melynek kutatási eredményei szintén gazdagítják az adattárat (<https://www.logainm.ie/en/about/sources>). A webhely készítői a helynevek kiejtésével kapcsolatban folyamatosan készítene hangfelvételeket, melyek szintén a névcikkek részét képezik, s amelyeken a

Gaeltacht³ területéről helybeli, anyanyelvi, egyéb területekről kétnyelvű beszélők hallhatók (<https://www.logainm.ie/en/about/sound-recordings>).

Kereshetünk a webhelyen helynévre, az angol vagy az ír forma megadásával. Ezután megjelennek a kérdéses nevet viselő helyek kártyái a helyek típusát és közigazgatási egységek szerinti elhelyezkedését mutatva, melyek közül kiválaszthatjuk a keresett hely nevét. A begéptelt formához írásképpen hasonló névalakok listáját is feltünteti az oldal, így tévesztés esetén is eljuthatunk a keresett helynévhez. A megfelelő kártyára kattintva pedig a hely típusáról, közigazgatási hovatartozásáról, ír és angol nevének írásmódjáról, kiejtéséről, egyes névrészeinek jelentéséről tájékozódhatunk térképi megjelenítés mellett; továbbá hozzáférhetővé válnak a helynév történeti feljegyzései forrásmegjelöléssel, esetenként szkennelt levéltári feljegyzések is elérhetők (<https://www.logainm.ie/en/>). Az ír helynevek minősítést is kapnak: lehetnek hivatalos használatra jogilag elfogadott (validált); hivatalos használatra javasolt, de el (még) nem fogadott (nem validált); történeti (köztük kihalt) névformák; valamint helyi névvariánsok (<https://www.logainm.ie/en/about/name-acceptability>).

Böngészni lehet interaktív térképen a közigazgatási egységek hierarchiája szerint haladva egyre kisebb területre fókuszálva; közigazgatási egységekként a területünkön található különféle denotátumtípusok listája segítségével; névrészek szerint; valamint forrásművek alapján (<https://www.logainm.ie/en/browse>). A webhely közreadja azoknak a névrészeknek a szójegyzékét, amelyek a leggyakrabban fordulnak elő a feldolgozott helynévanyagban. A szavakat előfordulási gyakoriság vagy ábécérend szerint tudjuk listázni, látjuk a jelentésüket, hogy hány helynévben fordulnak elő az adatbázisban és néhány helynévi példát is kapunk a használatukra. Az adott névrészt tartalmazó helyneveket térképre tudjuk vetíteni, így a kifejezések területi kötöttségeiről is tájékozódhatunk; a helynevekre kattintva pedig eljuthatunk az azokat részletesen bemutató adatlapokig (<https://www.logainm.ie/en/glossary>).

A webhely nemcsak az egyes ír helynevekről nyújt tájékoztatást, hanem különféle típusú hasznos anyagokat kínál a témakör iránt általánosságban érdeklődőknek is. Így például közread egy általános iskolásoknak szóló, ír nyelvű kurzusanyagot az ír helynevekről; elérhetővé teszi az ír helynevekkel kapcsolatos kormányzati rendelkezéseket az elmúlt húsz esztendőből; letölthető több témaspecifikus angol vagy ír nyelvű publikáció, köztük szaktanulmányok, tudományos népszerűsítő írások, helynévtárak, irányelvek; hozzáférhető ír helynevekkel foglalkozó tudósok néhány kézírata szkennelt formában; megtekinthető számos történeti térkép szkennelt változata (vö. Resources). Segíti a webhely használatát,

³ A kormányzat által ír nyelvű régióként elismert, földrajzilag szórt területek egyedi, illetve összefoglaló megnevezése. A Gaeltacht területén a lakosság többségének az ír nyelv az anyanyelve.

hogy megtaláljuk rajta a különböző történelmi korszakokban, illetve a jelenleg használt közigazgatási egységek meghatározását is (<https://www.logainm.ie/en/about/place-categories>).

6. Következtetés

A Brit-szigetek országainak nyelvileg változatos helynévállománya a terület fordulatos történelmének lenyomata, a kulturális örökség vitathatatlan része. E helynevek összegyűjtése, feldolgozása, informatikai hozzáférhetővé tétele különféle típusú forrással rendelkező intézmények, különböző ismeretekkel rendelkező szakemberek együttműködése révén valósítható meg. A kifejezetten hosszú távú, vagy inkább folyamatos munka nem nélkülözheti a közemberek bevonását sem, közreműködhetnek adatközlőként, gyűjtőként, adatfeldolgozóként; de a tevékenység tudományos és kormányzati elismerése, támogatottsága is meghatározó jelentőségű. Amennyiben ezek a körülmények együttesen fennállnak, hasznos és látványos eredmények érhetők el, akár egy jó évtized alatt is, mint ezt a fent bemutatott webhelyek példázzák.

Források

Arts and Humanities Research Council (AHRC). URL: <https://www.ukri.org/councils/ahrc/> (2022. december 27.).

English Place-Name Society (EPNS). URL: <https://www.nottingham.ac.uk/research/groups/epns/index.aspx> (2022. december 27.).

Ainmean-Àite na h-Alba – Gaelic Place-Names of Scotland. URL: <https://www.ainmean-aite.scot/> (2022. december 29.).

Joint Information Systems Committee (JISC). URL: <https://www.jisc.ac.uk/> (2022. december 27.).

Key to English Place-Names (KEPN). URL: <http://kepn.nottingham.ac.uk/> (2022. december 27.).

List of Historic Place Names of Wales. URL: <https://rcahmw.gov.uk/discover/list-of-historic-place-names/>; <https://historicplacenames.rcahmw.gov.uk/> (2022. december 30.).

List of Standardised Welsh Place-names. URL: <https://www.welshlanguagecommissioner.wales/policy-and-research/welsh-place-names> (2022. december 30.).

logainm.ie Placenames Database of Ireland. URL: <https://www.logainm.ie/en/> (2022. december 28.).

Published volumes of the Survey of English Place-Names. URL: <https://www.nottingham.ac.uk/research/groups/epns/documents/list-of-volumes.pdf> (2022. december 27.).

ScotlandsPlaces. URL: <https://scotlandsplaces.gov.uk/> (2022. december 29.).

Survey of English Place-Names. URL: <https://epns.nottingham.ac.uk/> (2022. december 27.).

Some websites on the place names of the British Isles

Comprehensive information on the place names of the British Isles has recently been made available in online databases with academic cooperation and government support. The paper presents the main features and potentials of some relevant databases (all under constant development) of place names in England (“Survey of English Place-Names” and “Key to English Place-Names”), Scotland (“ScotlandsPlaces” and “Ainmean-Àite na h-Alba/Gaelic Place-Names of Scotland”), Wales (“List of Historic Place Names of Wales” and “List of Standardised Welsh Place-names”) and Ireland (“Placenames Database of Ireland”).

Keywords: place names, website, British Isles

Bölcskei Andrea
ORCID: 0000-0003-2628-5297
Károli Gáspár Református Egyetem
bolcskei.andrea@kre.hu

